

ומקדשי תיראו

הרב צבי ישראל טאו

בעניין עלייה להר הבית

להזמנת חוברות,
מנויים והקדשות:

052-7463317

shirat333@gmail.com

החוברת יוצאת בסיוע

באמונה
בנוסף אבם קפ"ו

1-700-500-555

פנימי - בלתי מוגה

ומקדשי תִּירָאוּ בעניין עלייה להר הבית

שיעורים מפי
הרב צבי ישראל טאו

ירושלים ת"ו
טבת התשע"ו

מתוך גודל המורא וההכרה כמה אנו
רחוקים מגדלותו הנוראה של המקום הזה
- בזה ורק בזה אנו מתמלאים געגועים
למדרגת חיינו האמתית והשלמה, ורק
בכך אנו מתקרבים אל הקודש באמת.
מתוך הבנה זו קבלה האומה על עצמה
שלא להסתמך על סברות, מדידות
ואומדנות ביחס להר הבית.

(מתוך החוברת)

עד הזמן אשר תבוא טהרתנו
בעת אשר הישועה השלמה תופיע
אין אנחנו דורכים במקום הקודש,
רק עומדים אנחנו באימה ופחד
בגודל-רוח ובטחון נמרץ לפני 'הכותל המערבי'
ושם שופכים את לבנו, את הלב הישראלי.
(אגרות הראיה, אגרת תתעח)

החברת יוצאת לאור ע"י
עמותת 'שירת ישראל'
ירושלים, ת.ד. 16445 מיקוד: 9116302
Shirat333@gmail.com

החברת יוצאת בסיוע

סדר ועימוד: משה קפלן

א. המקדש והעוז הלאומי

הקדמה

בחסדי ד' זכינו בדורות האחרונים לשוב לארץ ישראל ולירושלים, והר הבית שב לשלטון ישראל. במצב זה שבו האומה שולטת במקום המקדש, אך לעת עתה המקדש עדיין אינו בנוי, מחויבים אנו לברר את היחס הראוי להר בית ד'.

הרמב"ם פוסק בהלכות בית הבחירה (ו, טז) כי קדושת ירושלים והמקדש קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבוא. טעם הדבר הוא "לפי שקדושת המקדש וירושלם מפני השכינה ושכינה אינה בטלה". קדושת מקום המקדש אינה תלויה בכיבוש אלא בהשראת השכינה הנמצאת במקדש, משום כך קדושה זו אינה בטלה לעולם.

מחמת קדושה זו, גדולי ישראל בכל הדורות נמנעו מלעלות להר; כך היה מקובל בכל הדורות, וכך נהגו רבני ירושלים: השל"ה הקדוש, רבי שמואל סלאנט, המהרי"ל דיסקין ועוד. כך גם פסק מרן הרב זצ"ל שהיה מפרסם לפני כל חג כרוז המזהיר מלעלות להר הבית, ובדרך זו הלכו כל הרבנים הראשיים בכל הזמנים (דברי השל"ה, דברי הרב זצ"ל ודברי הרב יצחק יוסף הובאו בנספחים). כך גם סבר רבנו הרב צבי יהודה, ורוב מניין ובניין של חכמי הדור.

יש הטוענים, כי המצב בהר הבית השתנה בימינו, ממספר סיבות, ולכן עלינו לשנות מהנהגתם של חכמי הדורות ביחס לעלייה להר. עלינו להרחיב מעט מתוך דברי הרב על מדרגת המקדש ומעלתו ועל קדושת הר הבית, ומתוך כך להבין את הנהגת חכמי ישראל לאורך

הדורות ביחס לעלייה להר הבית, ולבחון האם המצב בימינו שונה מהותית ממצבם של הדורות הקודמים.

בניין החיים הלאומיים וקדושת המקדש

כותב הרמב"ם בהלכות מלכים (א, א): "שלוש מצוות נצטוו ישראל בשעת כניסתן לארץ: למנות להם מלך... ולבנות להם בית הבחירה". המצווה הראשונה בסדר בניין החיים הלאומי היא מינוי מלך. המלך אינו 'סדרן עבודה' המסדר את העניינים המעשיים של האומה בלבד; המלך הוא אדם ש'אין על גביו אלא ד' אלוקי' (הוריות ט, א) והוא בונה בעיקר את שלמותה הרוחנית של האומה. סדר זה של המצוות שישאל נצטוו בכניסתן לארץ, מלמד אותנו כי קדושת המקדש שייכת אל מדרגת שלמות החיים הגשמיים והרוחניים של האומה הנבנית על ידי המלכות.

מתוך הבנה זו, מבאר הרב את לשון התפילה (מוסף של שבת): "שתעלנו בשמחה לארצנו ותטענו בגבולנו ושם נעשה לפניך את קרבנות חובותינו". הבקשה לשוב לציון ולבנות את החיים הלאומיים בשלמותם - 'שתעלנו בשמחה לארצנו ותטענו בגבולנו', קודמת לבקשת חידוש עבודת הקרבנות - 'ושם נעשה לפניך את קרבנות חובותינו'.

וכך כותב הרב (פנקסי הראיה א, פנקס ג סעיף נא, עמ' קנט-קס):

"הבקשה של השבת העבודה היא מצורפת תמיד עם השבת העז הלאומי, ועמה הבריאות המלאה הגופנית והרוחנית של הכלל והפרט". מתוך בניין החיים הלאומיים בשלמותם נזכה להתעלות אל בניין המקדש מפני "שרק אז יחסר מאד הרושם האדיר והמתקן של הקרבנות שהם זבחי רצון באמת, ואז תערב העבודה כראוי לה. 'שתעלנו בשמחה לארצנו ותטענו בגבולנו ושם' (- מתוך מדרגת חיים זו)

נעשה לפניך את קרבנות חובותינו". על מנת שבניין בית הבחירה ועבודת הקרבנות יפעלו לרומם את המציאות כולה, צריכים החיים הלאומיים להיבנות במדרגת קדושה עליונה לפי עניינם, ורק מתוך כך יוכל המקדש להיבנות ולהוסיף שפע קודש באומה.

אדם המנסה להבין את עניין המקדש והקרבנות ללא שייכותם אל מצבה השלם של האומה אינו יכול להבין כראוי את תוכנם האמתי - "המשקפים על ציור הקרבנות מנקודת המצב המדולדל של ההווה, אינם יכולים כלל להכיר את ערכם המרומם והקדוש, ולפעמים יבואו גם כן לדבר תועה", כלומר, לחשוב כי עניין הקרבנות הוא דבר שראוי לו לעבור מן העולם. "אמנם" כדי להתקרב ולהבין במעט את עניין המקדש, צריך להתקרב אל הופעת החיים הלאומיים בשיא שלמותם וקדושתם, "צריך תחילה להכיר כוח גאוותן של ישראל, עוזם ותפארתם, ומילוי כוחותיה של האומה איך הם מצטיירים". תחילה צריך לבנות את בניין החיים הלאומיים בשלמותו הגשמית ובעיקר בשלמותו הרוחנית, כפי שמתואר בספר שמואל, שדוד המלך בנה את חיי האומה בשלמותם ורק אחר כך ומתוך כך התעורר לעסוק בבניין המקדש.

מתוך בניין החיים הלאומי בשיא מעלתו הרוחנית, רק "אז, על ידי השכלה חודרת ביחש הצורך להוראת והבלטת חבת ד' המיוחדת, והוקרת היתרון הרוחני של אומה הנפלאה והמיוחדת, רק אז ישכיל הדבר לאשורו". לאחר הופעת החיים הלאומיים בשלמותם הרוחנית, עדיין משתוקקת האומה לדבקות נשגבה יותר ממה שמתגלה בחייה הלאומיים ומתוך כך מתעוררת בקרבה שאיפה גדולה לבניין המקדש ולקרבת אלוקים גדולה יותר מכל מה שהיה בחייה עד כה. רק על ידי מחשבות כאלו אפשר להתקרב קצת אל הבנת עניין המקדש "ימשך עליו רוח חן ואהבת אמת. ולזה צריך אמנם דעה הגונה, וכל מי שיש בו דעה כאילו נבנה בית המקדש בימיו".

המקדש - הבלטת קדושת האומה

עניין זה מוסבר בהרחבה ב'עולת ראי' (א, עמ' קיז), בפתיחת הביאור לפרשיות הקרבנות, בה מקדים הרב הקדמה ארוכה ויסודית הבונה בקרבנו את היחס הנכון לבית המקדש ולעבודת הקרבנות. הרב מלמדנו כי על מנת להבין את עבודת המקדש - הכיור, תרומת הדשן, קרבן העולה וכל סדרי העבודה - עלינו להתבונן בסדר עבודת המקדש כאשר הוא מופיע במצב החיים השלם של האומה. בדבריו מדגיש הרב כי לקשר שבין האומה והמקדש יש שני צדדים. מצד אחד, עבודת המקדש באה על גבי שלמות החיים הלאומיים; מצד שני, בית המקדש מגלה מדרגה נוספת באומה, מפני שעבודת המקדש מרוממת ומגלה בעם ישראל מדרגות קדושה נשגבות. חסרון ההבנה והטעויות ביחס לחידוש עבודת הקרבנות נובעים מהוצאת הקרבנות מההקשר הטבעי שלהם - המציאות החיה של האומה ברוח קדשה. זוהי הסיבה שהרב פותח את ביאורו לעניין הקרבנות בתיאור מצב האומה במעלתה: "בהיות המקדש על מכוננו, וישראל יושב בנוהו, ושכינת אל עליון, צור ישראל", אשר ממנה "חסנו מעוזו ומגיננו" של ישראל, "מופיעה עליו בעז ותפארת, בניו למודי ד" - התורה מופיעה בצורה עליונה עד ש"בחיריו הם נביאי אמת וצדק אשר רוח ד' מדבר בם ומלתו על לשונם". מדרגת הנביאים משפיעה על האומה כולה ו"שפעת רוח הקדש ולבת אש אהבת אלהים עליון, אלהי ישראל, מאירה את לב האומה ומחממת באור אשיה את כל רוחה בקרבה". רוח האומה, כלומר המושגים, הרעיונות והשאיפות הלאומיים מלאים כולם אש קודש. מתוך תיאור מצב האומה עובר הרב לבניין בית המקדש: "אז" - ורק אז - "הקדש והמקדש, וכל עבודתו הקדושה והנהדרה, 'כהנים בעבודתם ולויים בדוכנם וישראל במעמדם" - בהשתתפות האומה כולה בעבודה, "הם מבליטים בשטפי גלים של

חיים אדירים ואמיצים את הוד חייה הפנימיים של האומה, את דבקות נפשה באלהיה, ואת אהבתה הנערצה וקשר קדשה לעבודתו". שני הצדדים שהזכרנו לעיל מופיעים בדברי הרב: מצד אחד האומה נמצאת במצב רוחני עליון שמתוכו היא זוכה לעבודת המקדש, ומצד שני הקרבנות הם חוקי חיים המבליטים ומוציאים לפועל את חייה הפנימיים של האומה, ועל ידם מתגבר השפע הנשמתי של כנסת ישראל.

המקדש והנבואה

מתוך ההבנה כי עניין המקדש שייך אל שלמות החיים של עם ישראל אנו מתקרבים להבין את השייכות שבין המקדש והנבואה. הרב גילה את דעתו הברורה על הקשר שבין המקדש והנבואה באגרת שנדפסה בחוברת 'גנזי ראי' (ג, עמ' 10 'התגלות אליהו וברור הספיקות לפני ביאת המשיח'):

"וביחוד מבורר אצלי שכל הספיקות המעכבים את תכנית בניין בית המקדש, מצד התכלת למשל, ומצד יחוס הכהנים, מצד דיוקי המדות של מקום המזבח וכיוצא בזה, רוח הקודש תסייע לבירור ההלכה ויצטרפו לזה אומדנות ברורות וקיום על פי בית דין גדול ומוסכם, והם הם גופי תורה. וקשה לי להאריך בביאור הפרטים כעת".

יסוד זה, שקדושת בית המקדש דורשת את שלמות הקומה הרוחנית באומה, לא התחדש על ידי הרב זצ"ל. רבנו הרב צבי יהודה היה רגיל להזכיר בעניין זה את דבריו של רבי דוד מקרלין בקונטרס 'דרישת ציון וירושלים'. בקונטרס זה מתבאר כי אף שהגמרא במסכת מגילה (ב, ב) אומרת כי הנבואה אינה רשאית לחדש דבר בעניין המצוות, ביחס לבניין המקדש אין הדבר כך. מדרגת הנבואה אינה

יא. יחסו של הרב שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל להר הבית

ולעלייה להר הבית (מתוך הספר 'ועלהו לא יבול' ח"ג, עמ' שצה):

בקיץ של שנת תשכ"ז, אחרי כיבוש הכותל ושחרור הר הבית במלחמת ששת הימים, עסקתי בלימוד מסכת מדות ושאר דברים הקשורים לבנין בית המקדש.

באתי אל הרב ושאלתי: האם כדאי להשתדל באופן מעשי בהכנות לקראת בנין בית המקדש?

הרב ענה: אל תתעסק בזה, עם ישראל עדיין איננו מוכן לבנין בית המקדש. [עלי לציין שהרב אמר לי במפורש שהסיבה להימנע מהעיסוק בבנין הבית איננה בעיה טכנית שאיננו יודעים היכן בדיוק לבנות את הבית והמזבח, או ספק הלכתי אחר הטעון הכרעה ופסיקה].

שמעתי מסבא פעמים רבות את דעתו הנחרצת שאין לעלות בזמן הזה להר הבית בשום פנים ואופן, גם אם טובלים קודם לכן, וגם אם מתכוונים ללכת אך ורק למקומות מסוימים שהרבנים מתירים זאת. סבא שלל את כל האפשרויות האלו מכל וכל.

סבא היה מזכיר את העובדה שהרא"ה קוק התנגד כל כך לעלייה להר הבית, וכיצד ייתכן שחלק מהמתיימרים ללכת בדרכו של הרב מתעלמים לגמרי מפסיקתו הברורה בעניין זה?

סבא סיפר לי, שאחרי מלחמת ששת הימים משרד הדתות מימן שכר לשומר שעמד בפתח של שער המוגרבים, והזהיר את היהודים שעמדו לעלות להר הבית שלא ייכנסו פנימה, וכפי שפסקו הרבנים. בשלב מסוים היו קיצוצים במשרד הדתות, והפסיקו את המימון לתשלום שכרו של שומר זה. השומר הזה אכן מנע מיהודים רבים את המכשול של כניסה להר הבית, וכאשר נודע לסבא שהשומר עומד להפסיק את עבודתו, הוא דאג בעצמו למימון חלק גדול

ממשכורתו של השומר. בהזדמנויות שונות בהן הלכתי עם סבא לכותל, הוא שלח אותי לבדוק האם השומר אכן עומד על משמרתו, והאם הוא ניגש לאנשים ומזהיר אותם שלא להיכנס להר הבית.

במשך שנים רבות היה שלט מעל שער המוגרבים, שהיה כתוב בו, שעל פי הוראת הרבנות הראשית חל איסור על פי דין תורה להיכנס להר הבית. במשך הזמן הכיתוב על השלט דהה, והיה צריך להכין שלט חדש. סבא מימן מכספו את הכנתו של שלט חדש. ובנוסף לכך מימן הדפסת כרוז שחתומים עליו עשרות רבנים [והוא ביניהם], בעניין איסור העלייה להר הבית - כדי שהשומר הנ"ל יחלק כרוז ליהודים שעמדו להיכנס להר הבית.

בהקשר לכך, אני זוכר שהלכתי פעם עם סבא ברחוב השל"ה בשכונת שערי חסד. סבא ראה מרחוק פעיל ידוע בענייני ארץ ישראל, שהוא היה מוקירו ומחבבו. סבא סימן לו בידו שיתקרב אליו. אמר לו סבא: אני רוצה לשאול אותך שאלה, האם אתה שייך לחברה שעולים להר הבית? ענה לו אותו פעיל בענייני ארץ ישראל: חס ושלום, אינני מהעולים להר הבית! אמר לו סבא: אני מרוצה מאוד מתשובתך, כי אילו היית אומר לי שאתה כן עולה להר הבית לא הייתי מדבר איתך יותר!

להזמנת חוברות • הקדשות • רכישת מני

shirat333@gmail.com

052-7463317

עמותת 'שירת ישראל', עוסקת בעריכתם והוצאתם לאור של שיעורי הרב צבי ישראל טאו שליט"א, בחוברות העוסקות במגוון רחב של נושאים אמוניים הערוכות בשפה ברורה ובהירה.

הצטרפו למערך המנויים שלנו...

ניתן לקבל את עשר החוברות העתידיות לצאת לאור במהלך השנה, ישירות לביתך, על ידי הצטרפות נוחה ופשוטה למאות המנויים של "שירת ישראל".

עבודת ד', מוסר ומידות

ילכו מחיל אל חיל - הדרכות לקראת ימי בין הזמנים | 10 ש

במצב החיים הקבוע בונה האדם לעצמו 'מנגנון הגנה' מוסרי המסייע לו לשמור על מוסריותו. אמנם במצבי החיים המשתנים הוא עלול לאבד את ההגנה המוסרית הרגילה. על מנת להינצל מכך ולהמנע מפילת מוסרית עליו להתכונן כראוי.

כללי תורה ופרטיה - להבנת ערכם של פרטי תורה ומצוותיה במהלך ההתגדלות הרוחנית | 10 ש
לעיתים, אדם המתגדל לתפיסה רוחנית כללית, מרגיש כי סדרי החיים של מעשה המצוות ועבודת המידות אינם מתאימים למדרגתו החדשה. אך אמיתותה של תורה מורה לנו כי באמת כל דקדוקי המצוות מתאימים ושייכים לתפיסה הכללית, עוד יותר מלהנהיג החיים הנובעת מאמונה פשוטה.

כורעים באבות • יראת שמים • תורה ומדע | 10 ש

בחברת לקט שיעורים בנושאים שונים: התבטלותנו אל מול מעלת האבות, כפי שהיא מתבטאת בכייעתנו בברכת אבות. ערכו של הכלל כיסוד התפילה. מרכיביו של יראת שמים בגישתנו ללמוד תורה. הגישה הנכונה לסתירות בין התורה והמדע.

שומר אמונים - מעלת עניית אמן | 10 ש

• "גדלו לך אתי" - תפקיד הברכות הוא להקנות דעות אמתיות אצל המבקר ואצל העונה, אמנם ישנו הבדל ביניהם במהות הפעולה של הברכה. המבקר מבטא את התעוררות רגשותיו ואילו העונה מדגיש את רוממות הכרתו. מתוך דברי הרב אנו למדים על תפקידו הכפול של הרגע ועל יחסו הנכון אל השכל.
• "אל מלך נאמן" - על גבי ההתעוררות האמונית הטבעית, היוצאת אל הפועל בברכות שאנו מברכים, מתנשאת האמונה המושכלת המתבטאת באמירת אמן. הרב בביאורו מברר מהם היסודות האמוניים הקובעים בנו על ידי הלכות עניית אמן.

אליך נפשי אשא - ערך השאיפות בבנין חיי הרוח | 10 ש

הגדלת השאיפות הרוחניות הינה יסוד גדול בעבודת הרוח של האדם, ובפרט בדרך התחיה. עבודה זו טננה במהלך הגלות אשר השקיעה אותנו בעיסוק מתמיד בחיי ההווה. על כן בדורנו, דור דאשיות צמיחת גאולתנו, העבודה של השבת 'חיי השאיפה' על מכונם, הינה הכרח גמור הנתבע מכל בעל כשרון רוחני.

הארת התשובה והגאולה - ערכם של ההורו תשובה ביחיד ובאומה | 10 ש
לעתים מתעורר באדם רצון לשוב בתשובה, אולם מסיבות שונות הוא עלול לזלזל בהתעוררות זו, ובכך לאבד מחנה אלוהייתו שבכוחה להביא ברכה מדוה. עליו לבדור את היחס הראוי לכל ההורו תשובה, ואת הדרך להוציא אל הפועל.

עושה שלום ובורא רע - מקומו ותפקידו של הרע במציאות | 15 ש

באשרו יהיה מצוי בלבנו הציור האידאלי, שהרע נברא רק לתועלת הטוב, משום שחכמתו יתברך גרה שעל ידי מציאת הרע והעברתו מן העולם יאיר הטוב ביתר שאת, ויחד עם הכרה זאת נאחז בכל תוקף בשנאת הרע העצמי - באופן זה יהיה בידינו האיוון הנכון, שעל ידי תאמצו ויחזקו כוחותינו להלחם נגד הרע בכל הצורות שהוא מחלש ומשתמש בהן בזמן הזה.

רו מעשה העגל - בנין העולם הפנימי לעומת חפץ ההתפרסמות החיצונית | 10 ש
הערך היכולת הנפשית לגלות באופן הראוי את המדרגה הנשמתית הנשגבה שהתגלתה בקרבנו במעמד הר סיני, הוא שעמד ביסוד הקלקול של חטא העגל. מיד לאחר המעמד האלוהי המופלא, בו התעלו כל ישראל לשמוע את דבר ד', התעורר בקרבם רצון עז לחשוף את המדרגה העליונה לה זכו - בחייהם הגלויים. אך מכיון שהארה זו לא נקלטה בקרבם כראוי, נתגלתה במונחים אליליים וחטאו בעגל.

אבניה ברזל - ריתחא דאורייתא של תלמידי חכמים | 10 ש
מצבו השלם של אדם מירשאל הוא להיות תלמיד חכם 'ענותן כהלל'. אמנם כאשר עומדים זה מול זה, תלמיד חכם הנוקם ונוטר כנחש ועם הארץ חסיד - הדיכוננו חז"ל לדבוק בתלמיד חכם. מביאורו של הרב נבין את משמעותה של הזדרכה זו ומה עניינם של נקימה ונטייה אצל תלמידי חכמים.

ולבבו יבין ושב - על הדעת הקודמת לתשובה | 10 ש
התשובה אינה נאה להרחיק את האדם מעצמו. אדרבה, היא שבה אל המקורות ועניינה הוא לחבר את כל ענפי החיים אל השבע העצמי והמקורי שלהם. התשובה היא הנאמנות הגמורה לחפצה האמיתי של נשמתנו. לכן, כאשר אנו רוצים לשוב בתשובה עלינו לדעת לאן אנו שבים, עלינו להכיר את מהותנו וטבע נשמתנו.

ולישירי לב שמחה - מעלת השמחה בעבודת המוסר | 10 ש
שאיפתנו היא להרחיב את דרך המוסר ולעשותה לדרך הכבושה לרבים. לשם כך עלינו לפלס דרך לאורחות המוסר בשבילים שאינם מסבים לצורך בהם הפסד או צער. כך ילמד האדם ויתרגל שההליכה בדרך המוסר והטוב אינה מותנית דווקא בסבל ויסורים תמידיים, אלא יכולה לעלות יפה בקנה אחד עם רגשותיו הטבעיים הנוטים לנעימות וקורת רוח.

ותכל תלונתם מעלי - ריפוי החברה ממחלת התלונות | 10 ש
מתוך המאורע הבודד של האיש הפרטי מבין הציבור בכללו שחסד ד' שהופיע על האדם הפרטי במאורע פרטי מסוים, לא ללמד על עצמו יצא אלא ללמד על הכלל כולו, והציבור בכללו מתרומם אל ההכרה והרגשה הנכונה ש'חסד ד' מלאה הארץ'.

החסידות - חסידיים הראשונים - לפני משורת הדין • החסידות ותורת הפרושים | 10 ש
בשיעור הראשון מתבארת מעלתה של מידת החסידות המוזכרת בדברי חז"ל. שני השיעורים הנוספים מביאים את יחסו של הרב למחלוקתם של הגר"א ומייסדי תנועת החסידות.

ואני בחסדך בטחתי - שיעורים בנושא ביטחון והשתדלות | 10 ש
במבט שטחי נראה כי מדת הביטחון ומדת ההשתדלות סותרות זו את זו. הרב מלמדנו כי ניתן להשתדל ולפעול במלוא המרץ, ועם זאת להשאיר באמונה הפשוטה והיוסדית שד' פועל הכל.

תורה ומצוות

כמות ואיכות בלימוד התורה - לבידור ערכן של הישיבות בישראל | 10 ש
לשם הקמת התורה בישראל אנו נדרשים להעמיד תלמידי חכמים גדולים העמלים במסירות 'לילות כימים' בכל מקצועות התורה.

הספדו של חכם - ערכם הסגולי של תלמידי חכמים | 10 ש
ערכה של נפש החכם הוא כפול: הערך הראשון נובע מערכה העצמי, נפשו הקדושה של החכם מצד שלמותה ומעלתה. והערך השני נובע מפעולותיו הגלויות של החכם המשפיע ופועל על ידי מחשבותיו ומעשיו. הבנת הערך הנכון של חיי החכמים נוגעת ליחסנו לתורה ולהבנתנו את היחס בין הספד והעלה במציאות.

מצות ד' ברה - בירורים בסוגיית טעמי מצוות | 15 ש
עומק הסוד של המצוות נסתר מעינינו ורק ד' לבדו יודעו, מפני שכל המצוות מיוסדות על חכמתו ורצונו האינסופיים. עם זאת, אנו מצויים לדרוש בטעמי המצוות בכל שנוכל. כך אנו מתעוררים על ידי המצוות למחשבות טובות, לענייני מוסר ולשאיפות נעלות. אמנם עיסוק זה חייב להתבסס על הידיעה שעומק חפץ ד' במצוות לעולם ישאר נעלה ונשגב מכינת אנוש.

שעשני כרצוני - לימוד תורה לנשים | 10 ש
האשה מוכשרת בכוחה השכלי להבין את ההדרכות והתובנות שחשעם מחלמידי החכמים, ואלו יפעלו עליה פעולה גדולה. בעזרת הכח השכלי המפותח שלה, היא תשכלל ותפתח את העצות וההדרכות ששמעה, לכדי תוכן חי, היכול להגיע למדרגה של חיים שהאיש ממנו שמעה אותו אינו זוכה להגיע אליה.

